

ENTEĞRE RAPORLAMA YAKLAŞIMI İÇİN UYGULAMAYA YÖNELİK SİSTEMATİK BİR ÖNERİ *

Yrd. Doç. Dr. Soner GÖKTEN**

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Aralık 2016; 18 (4); 741 - 765

ÖZ

Entegre raporlama çerçevesi, kuruluşun performansını kurumsal yönetim ve sürdürülebilirlik ile ilişkilendirmekte, ilkesel olarak önerilen raporlamanın kapsamını belirlemektedir. Bu bağlamda kuruluşun gelecekte yaratacağı değer, tanımlanan ve hedeflenen iş modeli çerçevesinde yürütülecek faaliyetlerin bir sonucu olarak raporlanmalıdır. Bu tür bir raporlama ise hem finansal olmayan hem de finansal bilgilerin bir arada dikkate alınmasını gerektirmektedir. Entegre raporlama henüz genel kabul edilmiş bir uygulama alanına sahip değildir. Bu çalışmada, entegre raporlama çerçevesinde ortaya konulan ilkesel bakış açısının ne ifade ettiği sistematik olarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla, akademisyenler haricinde özellikle potansiyel uygulayıcılar açısından bu çalışma, entegre raporlamanın ne şekilde yapılabileceğine ilişkin olarak bir yol haritası ortaya koymaktadır.

741

Anahtar Kelimeler: Entegre Raporlama, Sürdürülebilirlik, Kurumsal yönetim.

JEL Sınıflandırması: M41, G32 Q56

A PRACTICAL AND SYSTEMATIC SUGGESTION FOR INTEGRATED REPORTING

ABSTRACT

The integrated reporting framework associates the organization's performance with corporate governance and sustainability and also it determines the scope of the proposed reporting. In this sense, the value created by the organization in the future has to be reported as a result of the activities

* Makale gönderim tarihi: 24.10.2016; kabul tarihi: 12.11.2016
Bu çalışma, 20-21 Ekim 2016 tarihlerinde MODAV tarafından İzmir'de düzenlenen 13. Uluslararası Muhasebe Konferansında bildiri olarak sunulmuş ve daha sonra geliştirilerek makale haline getirilmiştir.

** Başkent Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü,
sgokten@baskent.edu.tr

to be carried out in the frame of the identified and targeted business model. That kind of reporting necessitates considering the combination of both non-financial and financial information. Integrated reporting has not yet had a general accepted application area. In this study, we tried to define systematically what is stated by the principle point of view put forward in the frame of integrated reporting. Accordingly this study, especially for potential practitioners, reveals a roadmap related with the implementation of integrated reporting.

Keywords: Integrated Reporting, Sustainability, Corporate Governance

JEL Classification: M41, G32, Q56

1. GİRİŞ

Günümüz iş dünyasında küreselleşme ve kurumsal yönetim perspektifine dayalı olarak paydaşların bilgi ihtiyacı giderek artmış, sürdürülebilirlik çerçevesinde yenilikçi kurumsal raporlama yaklaşımları ortaya çıkmıştır (Holder-Webb ve diğerleri, 2008; Holder-Webb ve diğerleri, 2009; Frias-Aceituno ve diğerleri, 2014). Dolayısıyla, geleneksel kurumsal raporlamanın paydaşların son derece çeşitli bilgi ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı noktasındaki görüşler de yıllar itibariyle artmıştır (Adams ve diğerleri, 2011; Cohen ve diğerleri, 2012). Volkswagen olayı, paydaşlar açısından bu noktada emsal teşkil edebilecek en güncel örneklerin başında gelmektedir.

Şirketler, paydaşlarının bilgilendirme ve karar alma süreçlerine destek olması için finansal olmayan bilgileri (*bundan sonra 'foB' olarak ifade edilecektir*), salt finansal bilgi (*bundan sonra 'fB' olarak ifade edilecektir*) içeren raporlara eklemek veya sürdürülebilirlik, sosyal sorumluluk vb. isimlerdeki ayrı raporlarda sunmak suretiyle paydaşlarına iletme yollarını benimsemiş ve kullanmışlardır (Simnett ve diğerleri, 2009). Ancak bu bilgilerin mantıksal bir süzgeç temelinde özetlenerek sunulamaması paydaşlar açısından karmaşaya neden olmuştur. foB'leri içeren raporların hacmi yüzlerce sayfaya ulaşmış, sonuç odaklılığın aksine adeta bilgi kirliliğine yol açmıştır. Diğer bir ifadeyle bu raporların amacı, okunabilirliği, anlaşılabilirliği ve nihai olarak karar süreçlerinde kullanılabilirliği paydaşlar açısından etkin kullanımı engellemiş; kolaylık sağlama bir yana içinden çıkılmaz bir bilgi yığını haline almıştır (Clarkson ve diğerleri, 2004). Halbuki raporlama, kullanıcıların ihtiyaçları ve beklentileri çerçevesinde teşkil

edilmelidir. Öz olmalıdır. Kısacası raporlamanın doğası, raporu kullanan paydaşın aradığını kolayca ve net bir şekilde bulabilmesi üzerine kurgulanmalıdır.

Bu gelişmeler ve ihtiyaçlar 2010 yılı itibariyle ‘Uluslararası Entegre Raporlama Kurulu’nun (*bundan sonra ‘IIRC’¹ olarak ifade edilecektir*) tesis edilmesine zemin hazırlamıştır. IIRC bünyesinde düzenleyici ve standart koyucu örgütler, yatırımcılar ve yatırımcı organizasyonları, firma temsilcileri ve çeşitli STK’lar yer almaktadır. IIRC’ye üye veren kuruluşlara örnekler şunlardır:

- Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Örgütü (IOSCO²), Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB³), Amerikan Yetkili Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (AICPA⁴), Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC⁵), Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü (IIA⁶) vb.,
- Dört büyükler (PricewaterhouseCoopers-PwC, Deloitte, Ernst & Young-EY, KPMG) başkanları ve diğer uluslararası denetim firmaları birlikleri temsilcileri,
- Küresel Raporlama Girişimi (GRI⁷) ve İklim Bilgilendirme Standartları Kurulu (CDSB⁸),
- Dünya Bankası ve Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi (WBCSD⁹) gibi.

Ayrıca IIRC, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi¹⁰ veya Sorumlu Yatırım İlkeleri (PRI¹¹) vb. gibi küresel düzeyde genel kabul görmüş ilkesel dokümantasyonları dayanak almaktadır. Bu çalışmanın konusu IIRC’nin yapısal gelişimi ve karakteristiği değildir. Lakin IIRC’nin katılımcılarına değinmemizin sebebi, kuruluşun örgütsel oluşumunda dünyadaki etkin ve söz sahibi tüm mercilerinin görüşlerinin temin edildiğini net olarak göstermektir. IIRC’nin çalışmamız açısından önemi, bahse konu sorunsala çözüm arayışı

¹ International Integrated Reporting Council

² International Organization of Securities Commissions

³ International Accounting Standards Board

⁴ American Institute of Certified Public Accountants

⁵ International Federation of Accountants

⁶ Institute of Internal Auditors

⁷ Global Reporting Initiative

⁸ Carbon Standards Disclosure Board

⁹ World Business Council for Sustainable Development

¹⁰ United Nations Global Compact

¹¹ Principles for Responsible Investment

çerçevesinde küresel muhasebe ve finans camiasına getirmiş olduğu öneridir.

IIRC, fB ile foB arasında ilişki kuran ve buna dayalı olarak firmanın süregelen gelecekteki performansının ölçümünü mümkün kılan bir yol, yöntem önermiştir. Bu yönetime ise 'Entegre Raporlama' (*bundan sonra 'ER' olarak ifade edilecektir*) ismini vermiştir. ER, bir firmanın strateji, yönetim, performans ve kazanç beklentileri çerçevesinde kısa, orta ve uzun vadeli değer oluşumunu ortaya koyan öz bir rapor olarak tanımlanmaktadır (IIRC 2013a; IIRC 2013b). Bu açıdan IIRC, firmalar için geleneksel olanlardan ayrı ve onlarla ilişkilendirilemeyecek bir rapor çerçevesi sunmaktadır.

ER'nin çizdiği fotoğraf şu çerçevede değerlendirilmektedir: Firmalar, stratejik olarak kabul ettikleri bir iş modeline dayalı olarak faaliyetlerini gerçekleştirirler ve nihayetinde faaliyetleri sonucunda çıktılar elde ederler. Bu çıktılar 'ER' çerçevesinde sadece dar kapsamda ortaklar açısından getiri veya kreditorler açısından kazanç sonucuyla ilişkilendirilmemektedir. Bahse konu çevre tüm paydaşları kapsayacak şekilde genişletildiğinde, firmanın faaliyetleri sonucunda oluşan çıktılarının sosyal, politik, çevresel-doğal vb. etkileri de ortaya konulması beklenen sonuçla sürdürülebilirlik çerçevesinde ilişkilendirilmelidir. Bu yaklaşımı basitçe örneklendirmek gerekirse, ortaklar açısından getirisi son derece yüksek olan bir kimyasal üretim faaliyeti şayet doğaya ciddi şekilde zarar veriyorsa, firmanın gelecekte potansiyel olarak maruz kalacağı engeller cari olarak ve dar kapsamda son derece etkin görünen bu faaliyetin sürdürülebilirliğini ortadan kaldıracaktır. Veya belirli bir doğal kaynağı işlemek suretiyle cari olarak son derece yüksek karlılıkla faaliyet gösteren bir firmanın sürdürülebilirliği, doğal kaynağın tükenmeye yüz tutmuş olması nedeniyle tehlike altında olabilir. Örnekleri şu şekilde artırmak ve yaygınlaştırmak mümkündür; mesela önceki yıllarda son derece başarılı görünen turizm şirketleri etkin risk analizi yapamadıkları için pazar çeşitlendirmesi, konumlandırma vb. gibi stratejik hususları önemsemezlerse; ortaya çıkan ani politik risk etkileri karşısında ciddi kayıplara uğrayarak sürdürülebilirliklerini tehlikeye atabilirler. Diğer taraftan geçmiş yıllarda başarı göstermiş bir teknoloji geliştirme firması şayet yeni teknolojik gelişmeler ve gereksinimlere ayak uyduramaz ise benzer şekilde sürdürülebilirliğini sağlayamayacaktır (Chesbrough ve Rosenbloom, 2002). Bu ve benzeri örnekler ele alındığında 'ER' tüm paydaşlar açısından sade ve öz bir sonuca ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu

amacın kapsamı ise, tanımlanmış iş modeli çerçevesinde, girdiler ve riskler ışığında firmanın kısa, orta ve uzun vadeli değer oluşumunun sistematik olarak raporlanmasıdır.

IIRC'nin önerdiği bu yaklaşım geleneksel raporlama ile ER arasındaki temel ayrımı ortaya çıkarmaktadır. Geleneksel raporlama geçmiş işlem ve olaylara odaklanırken ER geleceğe odaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle geleneksel raporlama geçmiş faaliyet sonuçları temelinde cari durumla ilgili ve dar kapsamda görüş sunarken, ER geçmiş durumdan yola çıkarak geniş kapsamda firmanın gelecekteki değer oluşumu ve değişimine ilişkin görüş sunmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda geleneksel raporlama firmanın geçmişte ne şekilde ayakta kaldığını, ER ise gelecekte nasıl ayakta kalacağını ortaya koyar. İşte bu nedenle ER için *'finansal raporlama ile sürdürülebilirlik raporlamasının birleşimi'* veya *'foB ile fB'nin birleşimi'* şeklindeki tanımlamalar eksik ve yanıltıcıdır. ER, geleneksel raporların bileşiminden çok daha fazlasıdır. Çalışmanın takip eden kısımlarında, ER bileşenleri açıklanarak değer oluşum süreci sistematik olarak tanımlanacaktır. Çalışma, uygulamaya yönelik olarak ortaya konulan sistematik öneriyle sonuçlandırılmaktadır.

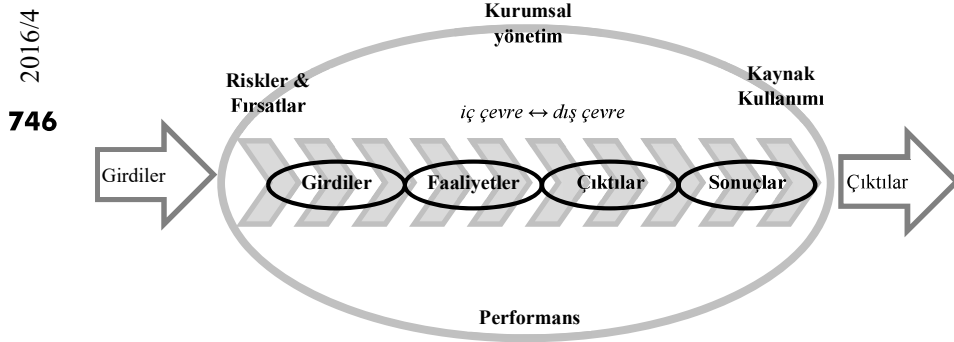
2. ER BİLEŞENLERİ

ER temel çerçevesi üç ana bileşen içermektedir: (1) firmanın 'iş modeli', (2) firmanın kullandığı 'sermayeler' (girdiler) ve (3) zaman içerisindeki 'değer oluşumu' (çıktılar). Takip eden kısımlarda söz konusu bileşenler detaylarıyla açıklanmaktadır.

2.1. İş Modeli

IIRC'nin Uluslararası ER Çerçevesinde yer alan iş modeli tanımı şu şekildedir: 'Bir kuruluşun iş modeli, kuruluşun stratejik hedeflerini karşılamayı amaçlayacak şekilde girdileri, iş faaliyetleri yoluyla kısa, orta ve uzun vadede değer yaratan çıktı ve sonuçlara dönüştürmede kullandığı sistemdir'(IIRC 2013b). Anlaşılabilirliği üzere iş modeli bünyesinde 'girdiler', 'faaliyetler', 'çıktılar' ve 'sonuçlar' yer almaktadır. Faaliyetler, kuruluşun çıktıları ve sonuçlara ulaşmak için kullandığı yol ve yöntemler bütünüdür. Çıktılar, faaliyetler sonucunda ulaşılan mal ve hizmetler iken; sonuçlar geniş anlamda yaratılan değerler bütünüdür. Girdiler ise tüm bu sisteminin çalışmasını sağlayan

sermaye unsurlarıdır. Bu bağlamda iş modeli; girdilerin ne şekilde kullanıldığı ve ne tür sonuçlara ulaşıldığını gösteren, ekonomik değer yaratılmasını amaçlayan bir olgudur (Teece 1982). Şekil 1’de, günümüz dünyasında benimsenen iş modeli görsel olarak sunulmaktadır.

Şekil 1. İş Modeli: Sistem Yaklaşımı

Geniş kapsamda tüm kuruluşların, dar kapsamda ise firmaların iç çevre ve dış çevre ile ilişkileri geniş kapsamda tüm dış paydaşların dar kapsamda ise dış yatırımcıların¹² haklarının korunması çerçevesinde ‘kurumsal yönetim’ kavramını giderek çok daha önemli bir hale getirmiştir. Bu bağlamda kurumsal yönetim, geniş anlamda, dış paydaşların kendilerini kuruluşun iç paydaşlarının kendi çıkarlarına yönelik davranışları sonucu oluşabilecek sakıncalardan korumalarını sağlayacak yöntemler bütünü şeklinde tanımlanabilir (La Porta ve diğerleri, 2000). Bu olgu literatürde özellikle finansal amaçlar çerçevesinde kendine fazlasıyla yer bulmuş, kar dağıtım politikalarında iç ve dış paydaşların tercihleri ‘vekalet teorisi’ kapsamında ele alınmıştır (Jensen ve Meckling, 1976; Jensen 1986; Stulz 1990). Takip eden çalışmalar, konunun sadece üretilen nakit akışlarının dış ve iç paydaşlar arasında paylaşılmasından ibaret olmadığını, dış paydaş konumundakilerin firmanın değeri, diğer bir deyişle öz kaynağı üzerindeki kontrol haklarının da belirlenmesi ve tanımlanması gerektiğini öne sürmüştür (Grossman ve Hart, 1982; Hart 1993; Hart ve Moore, 1995). Çünkü kuruluşların meşru olmayan veya genel kabul

¹² ‘Dış’ paydaş veya ‘dış’ yatırımcı kavramıyla ifade edilen; kuruluşun faaliyet ve davranış kararlarında doğrudan katılım ve etki gücü az olan veya olmayan dış çevre üyeleridir. Kreditorler, azınlıktaki hissedarlar, faaliyetin yapıldığı yerdeki hane halkı, STK’lar vb. dış paydaşlara örnek olarak verilebilir.

görmeyecek davranışları makro düzeyde tüm paydaşları etkileyebilecek olumsuz sonuçlara neden olabilecektir. Finansal açıdan bakıldığında, Johnson ve diğerleri (2000), Blundell-Wignall ve Atkison (2009) vb. çalışmalarda finansal krizler ile kurumsal yönetim eksikliği kaynaklı sorunlar arasında ilişkiler ortaya konulmuştur. Diğer bir deyişle, kurumsal yönetim zafiyeti yaklaşan finansal krizlerin habercisi durumundaki sinyalleri ortadan kaldırmış ve korunma kabiliyetini engellemiştir. Finansal olmayan çerçevede ise tarım alanlarının verimsizleşmesi, çevre kirliliği, sosyoekonomik problemler gibi çok sayıda unsur sıralanabilir ve örneklendirilebilir.

Tüm bu tespit ve çalışmalar ışığında nihayetinde günümüzde, kuruluşların iç ve dış çevre paydaşları arasındaki bilgi asimetrisinin tamamen ortadan kalkması gerektiği noktasında ortak bir bilinç oluşmuştur. Özellikle şeffaflık ve hesapverebilirlik kavramları çerçevesinde belirginleşen kurumsal yönetim ihtiyacı, kurumsal raporlamanın süreklilik gösterir şekilde gelişmesinin en önemli nedenidir. Teorik açıdan, literatürde konuyla ilgili yer alan çalışmaların neredeyse tamamı etkin kurumsal yönetim uygulamalarının yasal düzenlemelere olan ihtiyacı ortadan kaldıracağını varsaymaktadır (Bushman ve Smith, 2003). Dolayısıyla ve hiç şüphesiz ki, ER'nin sistem yaklaşımı temelinde iş modelinin raporlamada sunulmasının ilkesel olarak benimsenmesi, tüm paydaşlar arasındaki bilgi asimetrisinin minimize edilmesi açısından son derece önemlidir.

ER yaklaşımına dayalı olarak kurumsal yönetim yöntemlerini bünyesinde barındıran bir iş modelinin paydaşlara sunulması, kuruluşun performansının kaynak kullanımı, riskler ve tehditler çerçevesinde çok yönlü ve hem foB hem de fB temelinde irdelenmesini ve anlaşılabilmesini sağlayabilir. Bu bağlamda faaliyetler temelinde bahse konu çalışma şekli iş stratejisinden kurumsal stratejiye dönüşerek, raporun kapsadığı sonuçların çerçevesini genişletmektedir.

2.1. Sermaye Unsurları

ER çerçevesinde girdiler kuruluş tarafından kullanılan tüm kaynaklardır. Bu doğrultuda kaynaklar sınıflandırılarak birer sermaye unsuru olarak tanımlanmaktadır. Bunlar: (1) Üretilmiş Sermaye, (2) Doğal Sermaye, (3) Sosyal Sermaye, (4) İnsan Sermayesi (5), Fikri Sermaye ve (6) Finansal Sermayedir.

2.2.1. Üretilmiş Sermaye

Klasik iktisat çerçevesinde mal ve hizmetlerin geliştirilmesi için ihtiyaç duyulan temel üç 'sermaye stoku'¹³ unsurundan biridir: İnsan yapımı sermayedir. Üretilmiş sermaye, kuruluşun iş modeli çerçevesinde tanımlanan faaliyetlerin yerine getirilmesi için kullanılır. Makineler, binalar, karayolları, limanlar, köprüler, tesisler, cihazlar vb. üretilmiş sermayedir. Kuruluşun faaliyetleri sonucunda çıktı olarak elde ettiği bu ve benzeri unsurlar da üretilmiş sermayeye dahil edilir. Bu bağlamda, üretilmiş sermaye kuruluş iç çevresi ya da dış çevresi uhdesinde olabilir. Örneğin kuruluşun faaliyetlerini gerçekleştirmek için sahipliğinde olan fabrika, makine vb. iç çevreye ait üretilmiş sermaye unsurları iken, kuruluşun faydalandığı yollar, köprüler, tesisler dış çevreye ait üretilmiş sermaye unsurlarıdır.

Üretilmiş sermaye genel olarak yenilenebilir bir özellik göstermektedir. Bu açıdan üretilmiş sermayenin tüketimi süreklilik göstermektedir. ER çerçevesinde üretilmiş sermaye iş modeli kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerin kapasitesini ortaya koyan önemli bir unsurdur.

2.2.2. Doğal Sermaye

Doğal sermaye, neoklasik iktisat çerçevesinde insan yapımı sermayenin, yani üretilmiş sermayenin girdisidir (Ekins ve diğerleri, 2003). Neoklasik yaklaşım, yaşam kalitesi optimizasyonu çerçevesinde doğal kaynakların kıt olduğu kabulünden yola çıkar. Bu bağlamda doğa, temel hammadde kaynağı ve atık deposudur. Ekolojik iktisatçılar ise, doğal sermayenin neoklasik iktisat çerçevesinde dar bir şekilde tanımlanmasına itiraz ederler. Onlara göre doğa, sunduğu kaynakları yenileyebilen bir üreticidir. Bu nedenle temel hammadde kaynakları doğa tarafından süreklilik arz eder şekilde üretilir. O halde yaşam kalitesi optimizasyonunda, üretilmiş sermaye ile doğal sermayenin bileşimi dikkate alınmalıdır. Şöyle ki, insan yapımı sermaye oluşumu doğal kaynakların tüketimine dayanır. Doğal kaynaklar ise yenilenebilir (tarım ürünleri, balık vb.) ve yenilenemeyen¹⁴ (petrol, toprak verimi, doğal gaz vb.) kaynaklardan oluşur. Bu çerçevede ekolojik sistem,

¹³ Toprak, işgücü ve inşa yapımı sermayedir.

¹⁴ Hiç şüphesiz ki, doğada yenilenemeyen kaynak ya da enerji türü yoktur. Buna karşın bazı kaynakların yenilenmesi çok uzun süreler almaktadır. Dolayısıyla bunlar, iktisadi olarak, yenilenemeyen kaynaklar olarak nitelendirilirler.

yenilenebilir kaynakları sürekli kılan yani sürdürülebilir şekilde yenilenmelerine imkan tanıyan bir mekanizmadır.

Günümüzde özellikle kömür, doğalgaz, petrol gibi yenilenemeyen enerji kaynaklarının kullanım oranı %90'ının üzerindedir. Gelecek 30-60 yıl içerisinde bu tür fosil yakıtların tükeneceği öngörülmektedir. Ne var ki temel mesele, bu tür fosil kaynakların tükenmesi değildir. Bu tür ve benzeri kaynakların kullanımı ekolojik sistemi bozmaktadır. Temel sorunlardan biri ise buradadır. Ekolojik sistem bozulduğu takdirde yenilenebilir doğal kaynakların sürdürülebilirliği olumsuz etkilenecektir. İklim şartlarındaki değişiklik, çevre kirliliği vb. gibi sıkça duyduğumuz küresel sorunlar nedeniyle tahribata uğrayan ekolojik sistem; azalan toprak verimi, besin kaynağı canlı popülasyonunda azalma vb. sonuçlarla süreklilik gösterir doğal kaynak üretimi gerçekleştirilemeyeceğinin sinyallerini vermektedir. Sorun sadece yenilenemeyen enerji kaynaklarının kullanımına ilişkin değildir. Yenilenebilir doğal kaynakların da ekolojik sistemin verimini ve kapasitesini etkileyecek şekilde tüketilmesi veya yok edilmemesidir. Çünkü en basit şekliyle, ekolojik sistem yenilenebilir doğal kaynakların üretim merkezidir ve her bir yenilenebilir doğal kaynak başka bir yenilenebilir doğal kaynağın üretilebilmesi için bir girdidir veya koşuldur. Bu açıdan, kuruluşların belirli bir yenilenebilir doğal kaynağı ekolojik üretim sisteminin verimini düşürecek şekilde tüketmesi¹⁵ veya ilgili yenilenebilir kaynağın üretimini engelleyecek şekilde faaliyetler gerçekleştirmesi¹⁶ istenmez. Bu nedenle doğal sermaye ER'nin son derece önem verdiği bir sermaye unsurudur. Şayet kuruluş iş modeli, ekolojik sistem için olumsuz bir durum teşkil ediyorsa, küresel seviyede tüm paydaşların bundan haberdar olmaları gerekir. Çünkü bu durum küresel boyutta yaşam kalitesinin sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkiler.

2.2.3. Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye, 1990'larda J. Coleman tarafından literatüre kazandırılan ve bireyler arasındaki güven, iletişim, aidiyet, angajman ve toplu davranış normlarına dayalı bir kavramdır (Coleman 1988). Bu kavram çerçevesinde, bireyler arasındaki ilişkilere dayanan sosyal ağların, ekonomik verimlilik ve üretkenlik üzerindeki etkileri araştırma

¹⁵ Örneğin izin verilen süreler haricinde avlanma gibi.

¹⁶ Örneğin arıların yaşam alanlarında beton yapılaşma gibi.

konusu edilmektedir. Çünkü sosyal ilişki ve sosyal ağlar sayesinde bireyler, tek başlarına ulaşabilecekleri maddi ve manevi birikimlerden daha fazlasına ulaşabilmektedir. Dolayısıyla sosyal sermaye kavramı, hem coğrafi düzey hem de ortak değer ve normlar açısından ele alınabilir.

2016/4

750

Kuruluşlar iş modelleri çerçevesinde tanımlanmış faaliyetlerini, kapsadıkları coğrafya çerçevesinde gerçekleştirirler. O halde faaliyetlerin sonuçları, ilgili coğrafyadaki iç ve dış paydaşları doğrudan etkilemektedir. Bu coğrafya, kuruluşun etkileşimde bulunduğu sosyal ağ itibarıyla bir köy, kasaba, şehir, bölge, ülke veya tüm dünya coğrafyası olabilir. Şayet kuruluşun gerçekleştirdiği faaliyetler, bütün yönleriyle, ilgili coğrafyada etkileşim içerisinde bulunan paydaşların güven ve aidiyet duyguları ile değer ve normlarına aykırılık teşkil etmiyorsa, herhangi bir angajman veya olumsuz toplu davranışlarla karşı karşıya kalınmayacaktır. Kuruluş ile paydaşlar arasındaki ilişkiler zedelenmeyecektir. Bu sayede, hiç şüphesiz ki kuruluşun performansı, sinerji etkisi olarak ortaya çıkan yüksek düzeyde ekonomik üretkenlik ve verimlilik sayesinde artacaktır. Böyle bir durumda kuruluş, bireylerin oluşturdukları sosyal ağlardan, ortak bir '*kazan-kazan*' zemini çerçevesinde fayda elde etmiş olacak; diğer bir ifadeyle sosyal sermaye bir girdi olarak iş modelindeki yerini alacaktır. Ters durumda, kuruluş için sosyal sermaye girdisinden bahsetmek mümkün değildir. Toplu refahın sağlanamaması, geleneklerin göz ardı edilmesi, bireyler arasında kıskançlık, düşmanlık gibi olumsuz ilişkilere neden olan sonuçlar gibi hususlar ilgili coğrafyadaki sosyal ağların kuruluş aleyhine olacak şekilde toplu davranış göstermesine neden olacak, kuruluşun performansı ve buna bağlı olarak sürdürülebilirliği olumsuz etkilenecektir. İşte bu nedenle, örgüt teorisinde de belirtildiği üzere, kuruluşlar birer sosyal varlıktır.

Coğrafi kapsam itibarıyla, şehirde faaliyetlerini gerçekleştiren bir kuruluşun şehir hastanesine cihaz alması, sosyal tesis yapması, sosyal ağ birlikteliklerine destek vermesi vb. faaliyetlerin temelinde kuruluşun coğrafi bölgedeki sosyal sermayeden istifade etmesi yatmaktadır. Bu bakımdan, bir kuruluş sosyal sermayesini ne denli artırabiliyorsa, performansını o denli artırabilecek ve sürdürülebilirlik sağlayacaktır. İşte bu nedenle ER, sosyal sermaye oluşumunu raporlama kapsamına dahil etmiştir.

İtibar, kavramsal olarak kuruluşun sosyal sermayesi olarak kabul edilebilir. Bu nedenle, kuruluşun sosyal sermaye oluşturmak için gerçekleştirdiği finansal yatırımın sonucu foB temelinde 'itibar', nihai olarak fB temelinde 'marka değeri' ortaya çıkar. Günümüzde uluslararası faaliyet gösteren birçok kuruluş açısından sosyal sermaye çerçevesinde ele alınan coğrafi düzey, genel kabul gören normların ve değerlerin ele alınmasıyla küresel seviyeye ulaşmıştır. Diğer bir deyişle çevrecilik, insan hakları, demokrasi, eğitim, adalet, özgürlük, yenilikçilik vb. gibi norm ve değerler, özellikle uluslararası seviyede faaliyet gösteren kuruluşların iş modeli üzerinde göz ardı edilemeyecek kısıtlar ve koşullar oluşturmaktadır. Bu nedenle sosyal sermayeyi oluşturan sosyal ağlar küresel nitelik kazanmış ve aynı zamanda bu sosyal ağların büyük bölümü güven ve aidiyet duygusu temelinde kuruluşların sürekli tüketicileri haline gelmişlerdir. Marka güveni, sadakati, marka tercihi vb. kavramlar sosyal sermayenin dolaylı sonuçlarıdır. Tüm bu nedenlerden ötürü, ER, sürdürülebilirlik ve değer oluşumu çerçevesinde sosyal sermayeyi iş modelinin bir girdisi olarak kabul etmiştir.

2.2.4. İnsan Sermayesi

İnsan sermayesi kavramı, Mincer (1958)'in çalışmasıyla literatüre girmiş bir kavramdır. Takip eden süreçte Schultz (1961) insan sermayesine yatırımı kuramsal boyutta ele almış, insan sermayesi teorisinin oluşumuna katkı vermiştir. Chicago Üniversitesi ekonomi profesörü Gary Becker'in eğitim ile bireylerin gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi modellemesiyle beraber insan sermayesi kavramı teorik boyut ve popülerlik kazanmıştır (Heckman 2000). İnsan sermayesi, bireylerin kendi başlarına ya da toplu olarak sahip oldukları bilgi, beceri ve yeteneklerinden oluşur. Kuruluşlar faaliyetlerini gerçekleştirmek için insan sermayesine ihtiyaç duyarlar. Bu bağlamda insan sermayesi kuruluşların yaratıcılığı ve sürdürülebilirliği için son derece önemli bir sermaye stokudur.

Kuruluşlar açısından insan sermayesini üretilmiş sermayeden ayıran iki temel özellik bulunmaktadır. Bunlardan ilki insan sermayesine sahip olamama durumudur. Diğer bir deyişle insan sermayesi kiralanabilir bir girdidir. İkincisi ise insan sermayesinin sürekliliğini sağlamak, üretilmiş sermayeye nazaran çok daha karmaşık, zor ve sosyal içeriklidir. Çünkü kuruluşların ihtiyaç duydukları bilgi, beceri ve yeteneklere sahip çalışan stokunun sürekli olarak sağlanabilmesi hem

toplumsal boyutta hem de kuruluş özelinde insan sermayesi yatırımlarına ve bu doğrultuda kümülatif olarak artan birikimin yeni nesillere aktarılabilmesine bağlıdır. İnsana yapılan yatırımlar, kuramsal olarak literatürde beş grup çerçevesinde ele alınmaktadır: Örgün eğitim, işbaşında eğitim, kuruluşlar dışında gerçekleştirilen yaygın eğitim programları, insanın yaşam süresi ve çalışma gücünü etkileyen sağlık hizmetleri ve daha iyi iş olanakları sağlayan göçlerdir (Tunç 1998). Çalışmamız konusuyla ilişkili olarak bu karmaşık sistematik, insan sermayesi yatırımı olgusunun, kuruluşun dış çevresi ve iç çevresi ayırımına dayalı olarak incelenmesiyle basite indirgenebilir.

Kuruluşun dış çevresi içerisinde yer alan insan sermayesi, kuruluş için bugün ve gelecekteki potansiyel çalışanları veya çalışan adaylarını içermektedir. İç çevre insan sermayesi ise kuruluşun kiraladığı çalışanları ifade etmekte ancak bu insan sermayesi diğer kuruluşlar için aynı zamanda çalışan adayı stoku olmaktadır. İç çevre insan sermayesi yatırımı çalışanlara verilen spesifik eğitimleri, çalışma şartları itibarıyla faydaları (sosyal-sağlık hakları, ücretler, izinler vb.) ve koşulları içermektedir. Bu haliyle iç çevre insan sermayesi yatırımları kuruluşların performanslarını sürdürülebilir şekilde artırmaları açısından önemli bir yer teşkil etmektedir. Dış çevre ise kuruluşlar için insan sermayesi havuzları veya stoklarıdır. Bu nedenle dış çevre insan sermayesi örgün eğitim, yaygın eğitim vb. gibi bölgesel, ulusal veya küresel politikalara ve uygulamalara bağlı olarak oluştuğu gibi, sosyal sermaye kapsamında yer alan norm ve değerlerin de bir sonucudur. Diğer bir deyişle sosyal sermaye yatırımları, insan sermayesinin yaratılmasında doğrudan rol oynar ve bu nedenle kuruluşlar yüksek seviyede sosyal sermaye gelişimi için çaba sarf ederler. (Nahapiet ve Ghoshal, 1998). Dolayısıyla insan sermayesi, sosyal sermaye yatırımları ile kuruluşun kendi çalışanları (iç çevresi) için gerçekleştirdiği yatırımların bir fonksiyonudur. ER, insan sermayesi unsurunu iş modeli girdilerinden biri olarak ayrı bir başlık altında ele alarak, kuruluşların çalışanlarına yaptığı yatırımları önerdiği raporlama yaklaşımına dahil etmiştir.

2.2.5. Fikri Sermaye

Bir kuruluşun finansal değeri tek başına fiziksel varlıklarından oluşmaz. Patentler, telif hakları, yazılımlar, haklar, lisanslar, prosedürler ve protokoller gibi çok geniş bir yelpazede çeşitlendirilebilecek fikri mülkiyetlerin (fiziksel olmayan) finansal

değerlerinin de hesaplama dahil edilmesi gerekir. Bu açıdan fikri sermaye, kuruluşun yenilikçi ve bilgi-yoğun kaynaklı faaliyetlerinin bir sonucudur (Edvinsson ve Sullivan, 1996).

Fikri sermaye, kuruluşların iş modelleri çerçevesinde iki yönlü düşünülebilir. Şöyle ki, tanımlanan iş modeli çerçevesinde fikri sermaye ilgili faaliyetlerde kullanılıyor olabilir ve/veya faaliyetler neticesinde yeni fikri mülkiyetler oluşabilir. Bu çerçevede fikri sermaye, halihazırda kullanılan ya da gelecekte ortaya çıkacak yeni fikri mülkiyetlere sahip olunma durumunu ifade etmektedir.

Fikri mülkiyetler, sosyal sermaye yatırımının ve kuruluşun iç çevresinde gerçekleştirdiği insan sermayesi yatırımlarının bir sonucudur. Diğer bir deyişle sosyal sermayenin ve insan sermayesinin kuruluşun sahipliğine dönüşmüş halleridir. Dolayısıyla halihazırda sahip olunan fikri mülkiyetlerin finansal değeri iş modelinin girdisi olan finansal sermayeyi oluşturmaktayken; sosyal ve insan sermayesi yatırımları çerçevesinde faaliyetler sonucu oluşacak yeni fikri mülkiyetlerin beklenen finansal değeri ise iş modelinin çıktısı olacak finansal sermayeyi oluşturmaktadır. Bu nedenle ER, finansal sermayeyi ayrı bir girdi unsuru olarak önerdiği raporlama yaklaşımına dahil etmiştir.

2.2.6. Finansal Sermaye

Ekonomik kaynakların elde edilmesi için sahip olunan ya da borç alınan parasal tutarlar finansal sermayeyi oluşturur. Ekonomik kaynaklar ise yukarıda açıklanan üretilmiş sermaye, doğal sermaye, sosyal sermaye, insan sermayesi ve fikri sermayedir. Dolayısıyla iş modelinin girdisi olarak finansal sermaye, elde edilmiş finansal sermaye ile ekonomik kaynakların edinimi amacıyla harcanan ya da yatırılan finansal sermaye arasındaki farktır.

2.3. Zaman İçerisindeki Değer Oluşumu

ER'nin en önemli birleşenidir. Kuruluşun hedefleri çerçevesinde tanımladığı iş modeline bağlı olarak gerçekleştirilecek faaliyetler için girdi niteliğindeki sermaye unsurlarının ne şekilde kullanıldığı, bunlardan ne şekilde faydalandığı, tüketimleri ve dönüşümleri ele alınarak kuruluşun gelecekteki kısa vadeli, orta vadeli ve uzun vadeli değer oluşumu raporlamaya konu edilmektedir. ER çerçevesinde bu analize '*zaman içerisindeki değer oluşumu*' ismi verilmektedir. Söz

konusu sistemi, anlaşılabilirlik çerçevesinde basite indirgeyebilmek için, kullanılan girdilerin hedeflenen iş modeline dayalı olarak gelecekteki değer oluşumuna ne şekilde etki edeceğini net olarak ortaya koymak gereklidir.

Hiç şüphesiz ki bünyesinde hem foB hem de fB barındıran ‘değer’, bilgi kullanıcıları açısından parasal tutarla ifade edilmesi beklenen bir unsurdur. Bu açıdan değer artışları girdilerin kullanımını sonucunda ortaya çıkan faydadır. Her faydanın ise maliyeti vardır. Şayet, kaynak kullanımına dayalı olarak gelecekte hem iç hem de dış çevre paydaşları açısından fayda elde edilemiyorsa, bahse konu maliyet zarara dönüşmektedir.

Finansal sermayenin, detaylarıyla açıklanan diğer sermaye unsurlarını elde etmek üzere kullanıldığını belirtmiştik. Bu çerçevede, finansal sermaye dahil olmak üzere, ER çerçevesinde bahse konu altı sermaye unsurunu, değer oluşumda aldıkları rol çerçevesinde sistematik olarak sınıflandırmak, ER yaklaşımının ne şekilde uygulanabileceği ortaya koymak açısından etkin bir yol olacaktır.

Finansal sermaye, diğer sermaye unsurları çerçevesinde edinim temelli harcamalardan, yani yatırım ve giderlerden oluşmaktadır. Bu haliyle diğer sermaye unsurları esasen finansal sermayenin bir fonksiyonudur. Dolayısıyla metodolojik olarak öncelikle finansal sermaye haricindeki diğer girdileri (sermaye unsurlarını) çeşitli belirleyici sorular çerçevesinde sınıflandırmak, sonrasında ise bunları finansal sermayenin fonksiyonu olarak tanımlamak gerekmektedir¹⁷. ER'nin değer oluşum sistematigi çerçevesinde, finansal sermaye haricindeki girdi unsurları için yöneltilen sorular ve cevapları aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

¹⁷ Hesaplama ve gösterimlerde paranın zaman değeri göz ardı edilmiştir. Buna karşın, çalışmada ortaya konulan sistematigin uygulamaya aktarılmasına bugünkü değer ve gelecek değer hesaplamalarının dahil edilmesi gerekir.

Tablo 1. Sermaye Unsurlarının Sınıflandırmaya Tabi Özellikleri

Sermaye	Girdi olarak başka bir unsuru ya da sistemi barındırıyor mu? Neler?	Kuruluş, girdinin sahibi olabiliyor mu?	Ne tür bir varlık olarak sahip olunabiliyor ?	Sadece fb temelli raporlanabilir mi?
Üretilmiş S.	Evet, Doğal S./İnsan S./Fikri S.	Evet	Fiziksel Varlık	Evet
Doğal S.	Evet, Ekolojik Sistem	Hayır	-	Hayır
Sosyal S.	Evet, Sosyal Ağlar	Hayır	-	Hayır
İnsan S.	Evet, Sosyal S./İç Çevre İnsan S. Harcaması/Yatırımı/ Kiralaması	Hayır	-	Hayır
Fikri S.	Evet. İnsan S.	Evet	Fikri Mülkiyet	Evet

İnsan sermayesi, sosyal sermaye harcaması/yatırımı/davranışlarının (HYD_{SS}) ve kuruluş iç çevresi insan sermayesi harcaması/yatırımı/kiralaması/davranışlarının (HYD_{iç-İS}) bir fonksiyonudur (F1). Burada ve bundan sonraki nitelendirmelerde ‘davranış’ ifadesinden kastedilen, ‘örgütsel davranış’ kuramı temelinde, ilgili sermaye unsurunun kullanılabilmesi için, tanımlanmış iş modeline dayalı kuruluşun gösterdiği tutumdur¹⁸. Dolayısıyla ilgili sermaye unsuru açısından harcama/yatırım gibi para ile ölçülebilen faktörler fB, davranışa dayalı faktörler ise foB temellidir.

$$F1: İS = f(HYD_{SS}, HYD_{iç-İS}) \quad (1)$$

Fikri sermaye ise, insan sermayesi harcaması/yatırımı/davranışlarının (HYD_{İS}) bir fonksiyonudur (F2).

$$F2: FS = f(HYD_{İS}) \quad (2)$$

Bu bağlamda, tanımlanan iş modeli çerçevesinde kullanılan insan sermayesi, kuruluş için ihtiyaç duyulan (halihazırda kullanılan) ya da amaçlanan (oluşacak) fikri sermayeye dönüşmektedir. ‘DK_{İS→FS}’, insan

¹⁸ Örneğin sosyal sermaye unsuru açısından sosyal ağların normlarına uygun beyanlar verilmesi, coğrafi bölgedeki bir düğüne ya da açılışa iştirak etmek vb.; insan sermayesi unsuru açısından esnek çalışma ortamının yaratılması, adaletli performans sistemi uygulanması vb.; doğal sermaye unsuru açısından geri dönüşüm temelli atık toplama bilincinin yerleştirilmesi vb.

sermayesinin fikri sermayeye dönüşüm katsayısı olmak üzere 'FS=DK_{İS→FS}(İS)'dir ve dolayısıyla FS, F1 ve F2'nin birleşimi olarak aşağıdaki gibi tanımlanabilir (F3),

$$F3: FS = DK_{İS \rightarrow FS} [f(HYD_{SS}, HYD_{İÇ-İS})] \quad (3)$$

Üretilmiş sermaye doğal sermayenin, insan sermayesinin ve fikri sermayenin birleşiminden oluşmaktadır. Diğer bir deyişle, bu unsurların bir ya da birkaçı veya hepsi beraberce üretilmiş sermayenin yaratılması için kullanılır. Bu bağlamda 'DK_{f(SS,İS,DS)→ÜS}' sosyal, insan ve/veya doğal sermayenin üretilmiş sermayeye dönüşüm katsayısı olmak üzere üretilmiş sermaye (ÜS), HYD_{SS}, HYD_{İÇ-İS} ve doğal sermaye edinimi ya da üretimi için yapılan harcama/yatırım/davranışlarının (HYD_{DS}) bir fonksiyonudur (F4).

$$F4: ÜS = DK_{f(SS,İS,DS) \rightarrow FS} [f(HYD_{SS}, HYD_{İÇ-İS}, HYD_{DS})] \quad (4)$$

Görülebileceği gibi üretilmiş sermaye de, fikri sermayede olduğu gibi, HYD_{SS} ve/veya HYD_{İÇ-İS} gerektirebilmektedir. Bu nedenle 'W_{FS}', kuruluşun fikri sermaye elde etmek için yaptığı HYD_{SS} ve HYD_{İÇ-İS}'nin ağırlığı; 'W_{ÜS}' ise kuruluşun üretilmiş sermaye elde etmek için yaptığı HYD_{SS} ve HYD_{İÇ-İS}'nin ağırlığı olmak üzere F3 ve F4 aşağıdaki şekilde güncellenmiştir (F3* ve F4*).

$$F3^*: FS = DK_{İS \rightarrow FS} [f(W_{FS}(HYD_{SS}, HYD_{İÇ-İS}))] \quad (5)$$

$$F4^*: ÜS =$$

$$DK_{f(SS,İS,DS) \rightarrow FS} [f((W_{ÜS}(HYD_{SS}, HYD_{İÇ-İS})), HYD_{DS})] \quad (6)$$

Şayet, FS ve ÜS sadece parasal tutar olarak ifade edilmek istenirse (yani foB dahil edilmezse), fonksiyonların bağımsız değişkenlerinden foB çıkarılmalıdır. Bunun için ilgili sermaye unsurlarına yönelik olarak kuruluşun davranış şekillerinin göz ardı edilmesi yeterli olacaktır. Dolayısıyla bağımsız değişkenler sadece harcama/yatırımlardan (HY_{SS}, HY_{İÇ-İS}, HY_{DS}) oluşacak ve bu sayede parasal tutarla yani fB olarak ifade edilebilecektir. Bu durumda, 'DK'lar devre dışı kalacak; FS_{fB} ve ÜS_{fB} ilgili sermaye unsurları için yapılan toplam harcama/yatırım tutarına eşit olacaktır.

$$FS_{fb} = W_{FS}(HY_{SS} + HY_{İÇ-İS}) \quad (7)$$

$$\dot{U}S_{fb} = W_{\dot{U}S}(HY_{SS} + HY_{I\dot{C}-IS}) + HY_{DS} \quad (8)$$

Hiç şüphesiz ki, 7 ve 8 numaralı eşitlikler çerçevesinde FS_{FB} ve $\dot{U}S_{FB}$ ilgili sermaye unsurları için harcanan finansal sermayenin ($FiS_{harcanan}$) toplamıdır: $FS_{FB} + \dot{U}S_{FB} = FiS_{harcanan}$. Fikri sermaye kullanımı neticesinde kuruluşlar fikri mülkiyet (FM) sahibi, üretilmiş sermaye kullanımı neticesinde ise fiziksel varlık (FV) sahibi olurlar. Faaliyetler neticesinde ortaya çıkan muhtemel ‘kar’ ya da ‘zarar’, bu varlıklardan ayrı olarak yeni oluşan (beklenen) finansal sermaye ($FiS_{oluşan}$) içerisinde yer almakta; bu durumda dahi fikri mülkiyetin değeri (V_{FM}) ile fiziksel varlıkların değeri (V_{FV}) toplamı, ‘ $FS_{FB} + \dot{U}S_{FB}$ ’den (genellikle) fazla ya da düşük olabilmektedir. Bunu yaratan DK’lardır. Çünkü DK’lar foB kaynaklı etkilerin bir sonucudur. Diğer bir ifadeyle, yaratılan varlık değerinin, kar ya da zarar hariç olmak üzere, ilgili sermaye unsurları çerçevesinde harcanan/yatırılan parasal tutarların toplamında fazla ya da düşük olmasının temel nedeni, kuruluşun foB temelli uygulamalarıdır. Bu uygulamalarının sonucu ise, genel anlamda kuruluşların tanımlanmış iş modelleri çerçevesinde gördüğü ‘itibar’ yani paydaşlarca algılanan, kabul edilen ya da tepki verilen meşruiyetleridir. Bu bağlamda $V_{FM} + V_{FV}$, kuruluşun foB kaynaklı itibarına dayalı olarak ortaya çıkan çarpanın (IÇ) bir sonucudur. IÇ ise DK’ların bir fonksiyonudur (F5). Ayrıca, genel anlamda ve alternatif olarak, $V_{FM} + V_{FV}$ ile $FS_{FB} + \dot{U}S_{FB}$ arasında oluşan fark kuruluşun marka değeri (V_M) olarak nitelendirilirse, foB kaynaklı ek değer oluşumu, ‘IÇ-1’ marka değeri çarpanı (MDC) kabul edilmek suretiyle hesaplanabilir¹⁹. Biz, foB ifadesi gereği, nitelendirme açısından daha geniş perspektif sunan itibar kavramını kullanmayı daha doğru bulmaktayız.

$$F5: I\dot{C} = f(DK_{IS \rightarrow FS}, DK_{f(SS, IS, DS) \rightarrow FS}) \quad (9)$$

$$V_{FM} + V_{FV} = I\dot{C}(FS_{fb} + \dot{U}S_{fb}) = I\dot{C}(FiS_{harcanan}) \quad (10)$$

10 numaralı eşitlik, ER yaklaşımında ilkesel olarak raporlamaya dahil edilmesi gereken sermaye unsurlarının, birer girdi olarak kuruluşun tanımlanan iş modeli çerçevesinde faaliyetlerde ne şekilde kullanıldığını ve bunun sonucunda çıktı olarak fikri mülkiyet ve fiziki varlık temelinde nasıl değer oluşumu elde edildiğini göstermektedir. Bu bakımdan ilgili eşitlik, kuruluşun gelecekteki değer oluşumunu (FV_k),

¹⁹ $V_{FM} + V_{FV} = MDC(FiS_{harcanan}) + FiS_{harcanan}$

sermaye unsurları çerçevesinde fob ve fb 'nin bir fonksiyonu olarak ortaya koymaktadır: $FV_K = f(fob, fb)$. Bu bağlamda, ER yaklaşımı çerçevesinde raporlamanın ana çatısını oluşturan değer oluşumu sistematigi 'geçmişten bugüne' ve 'geleceğe' olmak üzere iki kısımda ele alınmalıdır.

Kuruluş, ER dönemine kadarki süreçte tanımlanmış bir iş modeline göre sermaye unsurlarını girdi olarak kullanmış, bunun bir sonucu olarak cari fikri mülkiyet değeri $V_{FM_{cari}}$, cari fiziksel varlık değeri $V_{FV_{cari}}$ ve cari finansal sermaye değeri $V_{Fis_{cari}}$ elde etmiştir. Bu bakımdan kuruluşun cari değeri $V_K = V_{FM_{cari}} + V_{FV_{cari}} + V_{Fis_{cari}}$ 'dir. Kuruluş, $V_{FM_{cari}} + V_{FV_{cari}}$ oluşumunu sağlarken, foB temelli çarpan etkisinden (İÇ'den) faydalanarak, fb temelli $FS_{fb} + ÜS_{fb}$ 'nin üzerinde ya da altında bir değer oluşumu gerçekleştirmiştir. Hiç şüphesiz ki, geçmişten bugüne ilişkin bu sonuç, finansal ve sürdürülebilirlik raporlarının değer odaklı entegrasyonunu içermektedir. ER'nin bu kısmına yani geçmişten bugüne ait tanımlaması için, tam manasıyla karşılık gelmemesine rağmen, sürdürülebilirlik raporları ile finansa raporların bileşimi ifadesi kullanılabilir. Ne var ki, ER için geçmiş işlem sonuçlarından daha önemlisi gelecekteki işlemler neticesinde oluşması beklenen değerlerdir.

Kuruluşlar, geçmişten bugüne gerçekleşen performansları ışığında oluşan değerleri artırmak için, ER çerçevesinde iş modellerinde ne tür güncellemeler yapacaklarını riskler, fırsatlar ve sermaye unsurlarının ne şekilde kullanılacağına dayanarak ortaya koymak durumundadırlar. Bu bağlamda da 'geleceğe' ilişkin kısa, orta ve uzun vadeli değer oluşumunu raporlamalıdırlar. Dolayısıyla, gelecekte oluşacak finansal sermaye, $Fis_{oluşan} = Fis_{cari} - Fis_{harcanan} + kar - zarar$ iken, ER çerçevesinde raporlamaya konu olan FV_K ²⁰ aşağıdaki şekilde hesaplanabilecektir.

$$FV_K = [V_{FM_{cari}} + V_{FV_{cari}}] + [(İÇ(Fis_{harcanan}) + Fis_{oluşan})] \quad (11)$$

11 numaralı eşitlikte ulaşılan sonuç, sistem yaklaşımı çerçevesinde Şekil 2'de görsel olarak sunulmaktadır.

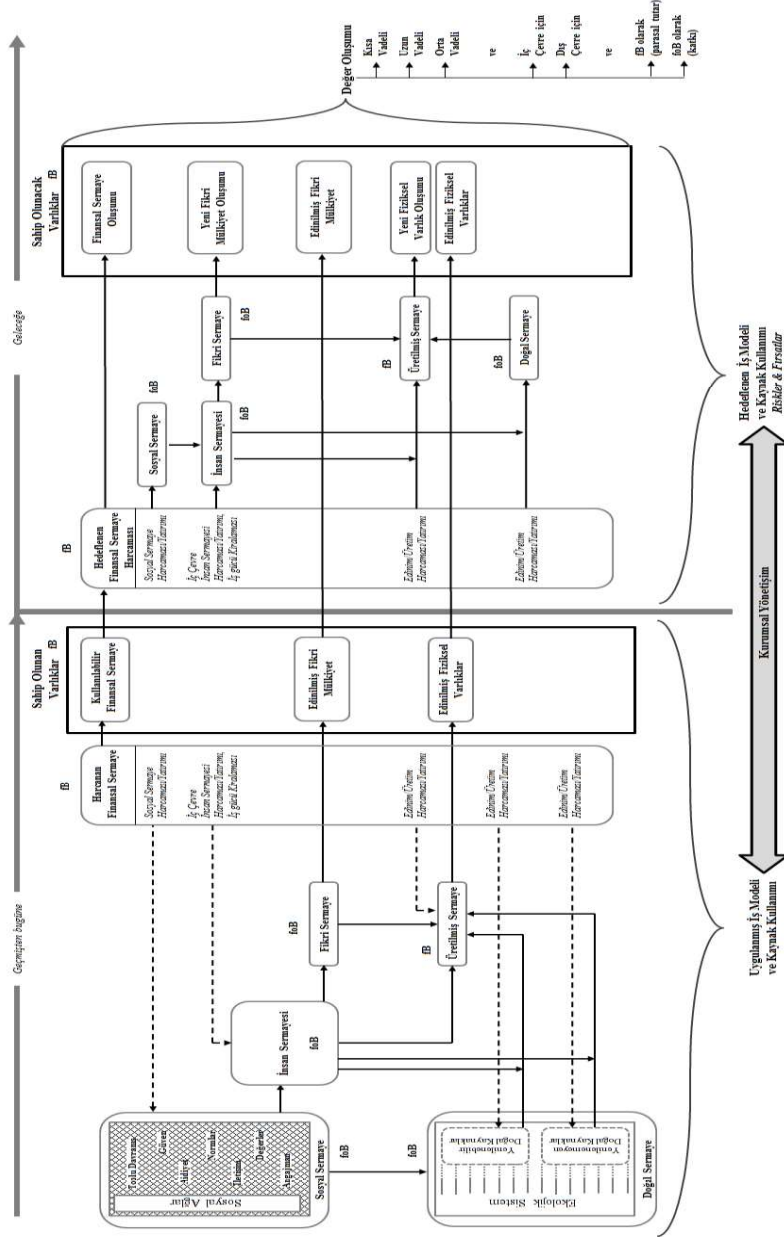
²⁰ Entegre raporlamada FV_K oluşumları kısa vadeli, orta vadeli ve uzun vadeli olarak ayrı ayrı gösterilmelidir.

3. ÖNERİ VE SONUÇ

Çalışmanın temel gayesi ER yaklaşımının ilkesel olarak koyduğu çerçeveye dayanarak, ER'nin ne olduğunu temel birleşenler çerçevesinde izah etmek ve özellikle uygulayıcılar için sistematik bir yol haritası önermektir. Çalışmada tanımlanan değer oluşum süreci çerçevesinde, kanımızca, ER raporu Tablo 2.'de gösterilen bölümlendirme çerçevesinde uygulanabilir.

Tablo 2'de ortaya konulan bölümlendirme, sistematik olarak ER yaklaşımının ilkesel çerçevesiyle tutarlı bir format ortaya koymaktadır. Hiç şüphesiz ki bu tür bir raporlama yapılabilmesi muhasebe, finans, yönetim, iktisat ve hatta mühendislik, sosyoloji, çevre bilimleri vb. alanlarıyla ilişkili çok çeşitli bilgi ve becerinin beraberce kullanımını gerektirmektedir. Bu nedenle ER esasen kurumsallaşmış kuruluşlar için uygulanabilir bir nitelik taşımaktadır.

Çalışmanın ortaya koyduğu öneriye göre teşkil edilecek bir ER, benimsenen iş modeli çerçevesinde kuruluşun sermaye unsurlarını ne şekilde kullandığını objektif kriterlere göre paydaşlarına iletebilmesine imkan tanıyacak; gelecekteki beklenen değer oluşumları hem foB hem de fB temelli olarak sunulabilecektir. Bu bağlamda geleneksel kurumsal raporlama çıktıları durumundaki denetim raporları ve sürdürülebilirlik raporları, aslında ER'nin uygulanabilmesi için ihtiyaç duyulan teknik ve yöntemlerin bazılarıdır. Diğer bir ifadeyle ER yaklaşımı ana unsur ise, denetim ve sürdürülebilirlik raporları ER'nin ekleri konumunda olacaktır.

Şekil 2. Entegre Raporlama Çerçevesi Değer Oluşum Süreci

Tablo 2. Uygulamaya Yönelik Olarak ER Format Önerisi

<i>ER bölümleri, hesaplamalar ve içerikleri.</i>					
<i>A</i>	V_{FM}		$I\check{C}(AA)$	Kuruluşun tanımlanmış ve hedeflenen iş modeli çerçevesinde, sermaye unsurlarına dayalı gerçekleşmiş ve gerçekleşmesi beklenen fikri mülkiyet değeridir.	
	AA	FS_{fb}	$AAA+AAD$	FS temelli yapılan sosyal sermaye ve insan sermayesi harcamalarıdır. Parasal tutar şeklinde ifade edilebilir. fB olarak raporlanabilir. Örneğin: Okul, hastane vb. sosyal donatı harcamaları, ücretler, çalışanlara tanınan faydaların parasal maliyeti, kurum içi eğitim, vergi vb.	
		AAA	$W_{FS}(HY_{SS})$...
		AAB	$W_{FS}(HY_{\check{C}-is})$...
<i>B</i>	V_{FV}		$I\check{C}(BA)$	Kuruluşun tanımlanmış ve hedeflenen iş modeli çerçevesinde, sermaye unsurlarına dayalı gerçekleşmiş ve gerçekleşmesi beklenen fiziksel varlık değeridir.	
	BA	$\check{U}S_{fb}$	$BAA+BAB+BAC$	Doğal sermaye ile $\check{U}S$ temelli yapılan sosyal sermaye ve insan sermayesi harcamalarıdır. Parasal tutar şeklinde ifade edilebilir. fB olarak raporlanabilir. Örneğin: Güneş enerjisi panel kurulumu, üretim, malzeme cihaz tedariki, okul, sosyal donatı harcamaları, ücretler, çalışanlara tanınan faydaların parasal maliyeti, kurum içi eğitim, vergi vb.	
		BAA	$W_{\check{U}S}(HY_{SS})$...
		BAB	$W_{\check{U}S}(HY_{\check{C}-is})$...
		BAC	HY_{DS}		...
<i>C</i>	$FiS_{oluşan}$		$CA-CB+CC-CD$	Kuruluşun tanımlanmış ve hedeflenen iş modeli çerçevesinde, sermaye unsurları kullanımına dayalı oluşması beklenen finansal sermayesidir.	
	CA	FiS_{cari}	...	Sermaye unsurlarını elde etmek için harcanan ve faaliyetler sonucunda oluşan nakit, nakit benzerleri ve borçtur. Parasal tutar şeklinde ifade edilebilir. fB olarak raporlanabilir.	
	CB	$FiS_{harcanan}$	$AA+BA$		
	CC	Kar	...		
	CD	Zarar	...		

<i>D</i>	W_{FS}	$\frac{A}{A + [İÇ(BAA + BAB)]}$	Geçmişten bugüne gerçekleşen faaliyetlere dayalı olarak oluşan fikri mülkiyet değerinin, doğal sermaye harcamaları hariç oluşan fiziksel varlık değeri ile fikri mülkiyet değeri toplamına oranıdır. Tabiiyatıyla bu oran, kuruluşun yaptığı sosyal sermaye ve insan sermayesi harcaması toplamının ne kadarının fikri sermaye elde etmek için gerçekleştirdiğine ilişkin çıkarım yapılabilmesine olanak sağlayabilir. Hedeflenen iş modeli çerçevesinde bu orandaki beklenen değişim raporlamaya konu edilebilecektir.
<i>E</i>	$W_{üs}$	$\frac{İÇ(BAA + BAB)}{A + [İÇ(BAA + BAB)]}$	Geçmişten bugüne gerçekleşen faaliyetlere dayalı olarak oluşan fiziksel varlık değerinin, doğal sermaye harcamaları hariç oluşan fiziksel varlık değeri ile fikri mülkiyet değeri toplamına oranıdır. Tabiiyatıyla bu oran, kuruluşun yaptığı sosyal sermaye ve insan sermayesi harcaması toplamının ne kadarının üretilmiş sermaye elde etmek için gerçekleştirdiğine ilişkin çıkarım yapılabilmesine olanak sağlayabilir.
<i>F</i>	<i>İÇ</i>	<i>Sektörel Çarpan</i>	Değer oluşumuna f0B etkisini dahil eder. Katsayıdır. Piyasa değeri/defter değeri, piyasa değeri/FVÖK vb. gibi sektörel çarpanlar, bu katsayının tanımlanması için kullanılabilir.
<i>G</i>	V_K	$A+B+C$	Kuruluşun tanımlanmış ve hedeflenen iş modeli çerçevesinde gerçekleşmesi beklenen toplam değeridir.

KAYNAKÇA

- Adams, S., J. Fries ve R. Simnett. 2011. “The Journey Toward Integrated Reporting”, *Accountants Digest*, 558.
- Blundell-Wignall, A. ve P. Atkinson. 2009. “Origins of the financial crisis and requirements for reform” *Journal of Asian Economics*, Issue 20.
- Bushman, R.M. ve A.J Smith. 2003. “Transparency, Financial Accounting Information, and Corporate Governance”, *Economic Policy Review*, 9(1).
- Chesbrough, H. ve R.S. Rosenbloom. 2002. “The Role Of The Business Model in Capturing Value From Innovation: Evindence From Xerox Corporation’s Technology Spin-Off Companies”, *Industrial and Corporate Change*, 11(3).
- Clarkson, P., Y. Li ve G. Richardson. 2004. “The Market Valuation of Environmental Expenditures by Pulp and Paper Companies”, *The Accounting Review*, 70.
- Cohen, J., L L. Holder-Webb, L. Nath ve D. Wood. 2012. “Corporate Reporting on Nonfinancial Leading Indicators of Economic Performance and Sustainability”, *Accounting Horizons*, 26.
- Coleman, J. S. 1988. “Social Capital in The Creation Of Human Capital”, *American Journal Of Sociology*, 94.
- Edvinsson, L. ve P. Sullivan. 1996. “Developing A Model For Managing İntellectual Capital”, *European Management Journal*, 14(4).
- Ekins, P., S. Simon, L. Deutch, C. Folk ve R. De Groot. 2003. “A Framework for the Practical Application of the Concepts of Critical Natural Capital and Strong Sustainability”, *Ecological Economics*, 44(2-3).
- Frias-Aceituno, J.V., L. Rodríguez-Arizal ve I.M. Sánchez. 2014. “Explanatory Factors of Integrated Sustainability and Financial Reporting”, *Business Strategy and the Environment*, 23.
- Grossman, S. ve O. Hart. 1982. “Corporate Financial Structure and Managerial Incentives”, In: J.J. McCall. (Ed.), *The Economics of*

Information and Uncertainty, University of Chicago Press, Chicago: IL.

Hart, O. 1993. "Theories of optimal capital Structure: A Managerial Discretion Perspective", In: Blair, M. (Ed.), *The Deal Decade: What Takeovers and Leveraged Buyouts Mean for Corporate Governance*, Brookings Institution, Washington: D.C.

Hart, O. ve J., Moore. 1995. "Debt and Seniority: An Analysis of the Role of Hard Claims in Constraining Management", *American Economic Review*, 85.

Heckman, J. J. 2000. "Policies To Foster Human Capital", *Research in Economics*, 54(1).

Holder-Webb, L., J. Cohen, L. Nath ve D. Wood (2008), 'A Survey of Governance Disclosures Among U.S. Firms', *Journal of Business Ethics* December, 83(3).

Holder-Webb, L., J. Cohen, L. Nath ve D. Wood. 2009. "The Supply of Corporate Social Responsibility Disclosure Among U.S Firms", *Journal of Business Ethics*, 84(4).

IIRC (2013a). "Integrated reporting: The IIRC, International Integrated Reporting Council". <http://www.theiirc.org/> (Erişim Tarihi: 15.05.2016).

IIRC (2013b). "Consultation Draft of the International <IR> Framework". <http://www.theiirc.org/wp-content/uploads/Consultation-Draft/Consultation-Draft-of-the-InternationalIRFramework.pdf> (Erişim Tarihi: 15.05.2016).

Jensen, M. 1986. "Agency Costs of Free Cash Flow, Corporate Finance and Takeovers", *American Economic Review*, 76.

Jensen, M. ve W. Meckling. 1976. "Theory Of The Firm: Managerial Behavior, Agency Costs, And Ownership Structure", *Journal of Financial Economics*, 3.

Johnson, S., P. Boone, A. Breach ve E. Friedman. 2000. "Corporate Governance In The Asian Financial Crisis", *Journal of Financial Economics*, 58.

- La Porta, R., F. Lopez-de-Silanes, A. Shleifer ve R. Vishny. 2000. "Investor Protection And Corporate Governance", *Journal of Financial Economics*, 58(1-2).
- Mincer, J. 1958. "Investment in Human Capital And Personal Income Distribution", *The Journal Of Political Economy*, 4.
- Nahapiet, J. ve S. Ghoshal. 1998. "Social Capital, Intellectual Capital, and the Organizational Advantage", *Academy of Management Review*, 23(2).
- Schultz, T. W. 1961. "Investment in Human Capital", *The American Economic Review*, 51(1).
- Simnett, R., A. Vanstraelen ve W. F. Chua. 2009. "Assurance on Sustainability Reports: An International Comparison", *The Accounting Review*, 84.
- Stulz, R. 1990. "Managerial Discretion and Optimal Financing Policies", *Journal of Financial Economics*, 26.
- Teece, D.J. 1982. "Towards an Economic Theory of the Multiproduct Firm", *Journal of Economic Behavior and Organization*, 3(1).
- Tunç, M. 1998. "Kalkınmada İnsan Sermayesi: İç Getiri Oranı Yaklaşımı ve Türkiye Uygulaması", *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 13(1).